«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»
Ректори Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ д.и.т., профессор
_________ Ибодуллозода А.И.
«__» ___________ соли 2024

ХУЛОСАИ ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ ОМӮЗГОРИИ ТОҶИКИСТОН БА НОМИ САДРИДДИН АЙНӢ

Диссертатсияи **«Озарахш ва поэтикаи ашъори ӯ»** барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.01.04 – Таърихи адабиёт, равобити адабӣ дар кафедраи назария ва таърихи адабиёти факултети филологияи тоҷики Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ анҷом ёфтааст.

Ҷумъаев Ҷумъабой Ҷӯраевич соли 2008 Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айниро аз рӯйи ихтисоси забон ва адабиёти тоҷик хатм карда, аз соли 2017 то ҳол ба ҳайси унвонҷӯи кафедраи назария ва таърихи адабиёти муассисаи мазкур ба корҳои илмӣ-таҳқиқӣ машғул мебошад. Айни замон, ба ҳайси муаллими калони кафедраи умумидонишгоҳии забони тоҷикӣ фаъолият дорад.

Роҳбари илмии Ҷумъаев Ҷумъабой Ҷӯраевич доктори илмҳои филологӣ, профессор, мудири кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ **Салихов Шамсиддин Аслиддинович** мебошад.

Мавзуи диссертатсия дар шурои олимони Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ, аз 30.04.2019, қарори № 9/5.1. тасдиқ шудааст.

Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ ба диссертант Ҷумъаев Ҷумъабой Ҷӯраевич 5-уми феврали соли 2024, №04/159 гувоҳномаи супоридани имтиҳонҳои номзадӣ додааст.

Аз баррасии диссертатсия чунин натиҷагирӣ карда шуд:

Адабиёти тоҷик ҷузъи адабиёти олам буда, давраҳои тулонии рушду таҳаввулро аз сар гузаронидааст. Ҳар давраи он бо тадовуми анъана, навпардозиҳои чашмрасе ҳам дар пай доштааст. Шеъри имрӯзи тоҷик аз сарчашмаҳои адабиёти классикии форсу тоҷик ва каму беш аз адабиёти ҷаҳон об мехӯрад. Адабиёти муосири мо инъикосгари дарду ормонҳои миллӣ ва оинаи рӯзгори мост. Шеъри замони истиқлол аз шеъри замони Шуравӣ бо фарогирии ормонҳои миллӣ ва истиқлоли андешаву гуфтор фарқ мекунад. Яъне, имрӯз адабиёти мо побанди фармоишоту ақидаҳои ягон ҳизби ҳукмрон нест. Ҷанбаҳои иҷтимоӣ дар шеъри замони мо аз ин ҷиҳат нерӯмандтаранд. Дар шароити ҷаҳонишавӣ адабиёти мо метавонад бо ҳифзи арзишҳои миллӣ ба ақоиди муғризи бегонагон муқовимат кунад.

Адабиёти муосири тоҷик асосан, идомаи таҳаввулёфтаи адабиёти замони гузаштааст. Сафи сухангустарону суханварон аз ҳисоби ҷавонони соҳибистеъдоду лаёқатманд торафт пурратар шуда истодааст. Яке аз чунин шоирони хушқалам ва хушқариҳа Шоири халқии Тоҷикистон Толиб Карими Озарахш мебошад, ки бо забони пурғановат, сабки ба худ хос ва истеъдоди фитриву андешаҳои амиқ ва навпардозиҳояш таваҷҷуҳи муҳаққиқон ва ҳаводорони шеъри имрӯзи тоҷикро ба худ ҷалб намудааст.

Мавзуе, ки мавриди таҳқиқоти диссертант қарор дорад, аз мавзуоти мубрам ва омӯхтанашудаи адабиёти муосири тоҷик буда, то имрӯз перомуни поэтикаи ашъори Озарахш ягон таҳқиқоти монографӣ анҷом дода нашудааст.

Таҳқиқоти диссертатсионӣ дар доираи амалишавии нақшаи корҳои илмӣ-таҳқиқотии кафедраи назария ва таърихи адабиёти Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷкистон ба номи Садриддин Айнӣ барои солҳои 2018-2023, ки ба пажуҳиш ва нашри осори адибони адабиёти классикӣ ва муосир равона гардидааст, анҷом ёфтааст.

Мақсади асосии таълифи диссертатсия пажуҳиши масъалаҳои поэтикии ашъори Озарахш аст, ки зиндагинома, тавсифи осори адабӣ, муҳтаво, мундариҷа, вижагиҳои ҳунарӣ, анъана ва навоварӣ дар эҷодиёти шоир, сохторшиносӣ, бадеият ва сабки суханофариниро ба шакли муфассал мавриди таҳлилу баррасӣ қарор додааст.

Барои расидан ба ин ҳадафҳо муаллифи диссертатсия дар назди худ чунин **вазифаҳо** гузоштааст:

– муайян намудани марҳалаҳои ташаккули ҳунари шоирӣ ва мақоми Озарахш дар адабиёти муосири тоҷик;
– таснифи мавзуот ва баррасии тобишҳои иҷтимоии шеъри Озарахш;
– ҳунари овозхонии шоир ва таъсири он ба мусиқии шеъри ӯ;
– муайян намудани навпардозиҳои шоир дар шеъри имрӯзи тоҷик;
– дар заминаи баррасиҳои мушаххас муайян намудани унсурҳои шеър, аз қабили вазн, қофия, радиф, корбурди санъатҳои бадеӣ, тасвирсозӣ ва истифодаи имконоти забон ва сабки фардии шоир.

Ба сифати мавод ва **ё сарчашмаи таҳқиқ** маҷмуа ва китобҳои Озарахш «Аз чашмасор омадам» (1997), «Намози мусофир» (2006), «Ҷӯйбори сари хирман» (2011), «Чархболи офтоб» (2011), «Девони ишқ» (2016) «Ояндаҳо» (2019), «Парвона зинда аст…» (2020) истифода шудааст.

Муаллифи диссертатсия дар ҷараёни баррасии масъалаҳои марбут ба мавзуи таҳқиқ аз асарҳои илмӣ-пажуҳишии донишмандони бахши адабиёти муосир, фарҳангномаҳои тафсирӣ ва тахассусӣ, тазкираҳои адибони муосир самаранок истифода намудааст.

Асосҳои назарӣ ва методологии диссертатсияро афкори назариявӣ ва амалии муҳаққиқони машҳури ватаниву бурунмарзӣ, мисли Р. Якобсон, Д. С. Лихачев, В. М. Жирмунский, Фердинанд де Соссюр, Бигзаби, Азро Поунд, Маликушшуаро Баҳор, Ризо Бароҳанӣ, Шафеии Кадканӣ,

Маҳмуди Футуҳӣ, Меҳрони Муҳоҷир, Зиё Муваҳҳид, Абдуқайюми Қавим, Туракул Зеҳнӣ, Хуршеда Отахонова, У. Тоиров, Х. Шарифов, А. Ҳаким, А. Сатторзода, Ю. Акбаров, Р. Ваҳҳоб ва дигарон ташкил додааст.

Навгонии илмии таҳқиқ дар он зоҳир меёбад, ки диссертатсияи мавриди назар аввалин пажуҳиши мукаммал ва бонизом дар шинохти поэтикаи ашъори Озарахш ва таъйин кардани ҷойгоҳи ӯ дар адабиёти имрӯзи тоҷик мебошад.

Диссертатсияи номзадии Ҷумъаев Ҷумъабой Ҷӯраевич аз чанд ҷиҳат аҳаммияти вижа дошта, **арзиши назарӣ ва амалиаш** дар он инъикос ёфтааст, ки ҳолномаи Озарахшро дар робита ба фаъолияти эҷодиаш, мавзуъ ва мундариҷаи ашъораш, ҷанбаи иҷтимоии шеърашро дар тасвири Ватан ва зодгоҳ, гиромидошти арзишҳои миллӣ ва масоили печидаи ҷомеаи башарӣ, ҳамбастагии суннатҳои овозхониашро ба мусиқии шеъраш, навпардозиҳои шоирро дар ашъори суннатӣ ва нимоӣ, ҳунари шоирии ӯро дар корбурди вазнҳои мухталиф, қофия ва радифҳои тозаву тулонӣ, роҳҳои истифодаи ӯро аз имконоти васеи забони шеър, санъатҳои бадеӣ ва ба ин васила ташаккули сабки фардиаш метавонад ҳамчун маводи назарӣ дар шинохти амиқи шахсияти эҷодии Озарахш хидмат намояд.

Аҳаммияти амалии таҳқиқ дар он ифода меёбад, ки метавон мавод ва натиҷаҳои таҳқиқотро дар раванди таснифи китобҳои дарсии таърихи адабиёт барои мактабҳои миёнаи умумӣ ва олӣ, истифода бурд, таснифу тадвини дастурҳои таълимӣ аз фанни мазкур, маводи ёрирасон ба назарияи адабиёт ва накди адабӣ, инчунин гузоришу мақолаҳои илмӣ ва методӣ мавриди истифода қарор дод.

Муҳтавои таҳқиқ ва мундариҷаи асосии диссертатсияи Ҷумъаев Ҷумъабой дар 4 мақолаи илмии маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр шудаанд, инъикос ёфта, рӯйхати онҳо дар зер оварда мешавад:

[1-М]. Ҷумъаев Ҷ.Ҷ. Баррасии масоили мубрами ҷомеаи башарӣ дар шеъри Озарахш [Матн] / Ҷ.Ҷ. Ҷумъаев // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. Нашрияи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ. – Душанбе, 2019. №2 (79). – С.219-223.

[2-М]. Ҷумъаев Ҷ.Ҷ. Тасвири отифии зодгоҳ дар шеъри Озарахш [Матн] / Ҷ.Ҷ. Ҷумъаев // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. Нашрияи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ. – Душанбе, 2022. №5 (100). – С.242-249.

[3-М]. Салихов Ш.А., Ҷумъаев Ҷ.Ҷ. Тасвирҳои парадоксӣ дар ашъори Озарахш [Матн] / Ш.А. Салихов, Ҷ.Ҷ. Ҷумъаев // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. Нашрияи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ. – Душанбе, 2023. №2 (103). – С.110-114.

[4-М]. Ҷумъаев Ҷ.Ҷ. Нақши санъатҳои бадеӣ дар шеъри Озарахш [Матн] / Ҷ.Ҷ. Ҷумъаев // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. Нашрияи Донишгоҳи

давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ. – Душанбе, 2023. №5 (106). – С.185-190.

Кафедраи назария ва таърихи адабиёти факултети филологияи тоҷики Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ диссертатсияи Ҷумъаев Ҷумъабой Ҷӯраевичро дар мавзуи **«Озарахш ва поэтикаи ашъори ӯ»** кори анҷомёфтаи илмӣ ва муҳимму зарурӣ меҳисобад, ки дар сатҳи баланди илмию таҳқиқӣ таълиф шуда, ба талаботи корҳои илмӣ-таҳқиқӣ ҷавобгӯ мебошад. Дар ин замина, диссертатсияи мазкур ба зинаҳои баъдӣ ва ҳимоя аз рӯйи ихтисоси 10.01.04 – Таърихи адабиёт, равобити адабӣ барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ тавсия мешавад.

Хулоса дар ҷаласаи кафедраи назария ва таърихи адабиёти факултети филологияи тоҷики Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ қабул гардид.

Иштирок доштанд: 14 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ: «тарафдор» - 14 нафар, «зид» - нест, «бетараф» - нест, қарори №8 аз 26.02.2024

Доктори илмҳои филологӣ, профессори
кафедраи назария ва таърихи адабиёт — Элбоев Вафо Ҷӯрақулович

Котиби илмӣ,
номзади илмҳои филологӣ, дотсенти
кафедраи назария ва таърихи адабиёт — Шоев Абдуҳамид Абдунабиевич

Имзои В.Ҷ. Элбоев ва А.А. Шоевро тасдиқ мекунам:
сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси
Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон
ба номи Садриддин Айнӣ — Мустафозода А.

Нишонӣ: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Душанбе, х. Рӯдакӣ 121.
Тел.: +992 (37) 224 13 83
e-mail: info@tgpu.tj
www.tgpu.tj

26 феврали соли 2024